

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 7, Sayı: 14, Eylül 2020, s. 111-129, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 7, Issue 14, September 2020, pp. 111-129

Araştırma Makalesi/Research Article

ELAZIĞ İLİNİN SAĞLIK TURİZMİ AÇISINDAN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation Of Elazig Province In Terms Of Health Tourism With Swot Analysis

Özcan DEMİR* **Eray Ekin SEZGİN****

Geliş/Received: 11.08.2020

Kabul/Accepted: 18.09.2020

Öz

Sağlık turizminin, son yılların gerek ekonomik gerekse sosyal yönüyle ülke ekonomisi ve refahına katkı sağlayan bir sektör olarak önemi giderek artmaktadır. Özellikle son yıllarda Türkiye’de de gelişim içerisinde olan sağlık turizmi, gerek gelir kaynağı gerekse hizmet alanı açısından önemli bir alternatif turizm olarak göze çarpmaktadır. Bu çalışmada sağlık turizmi ve çeşitleri ele alınarak, sağlık turizmi hakkında Elazığ’daki mevcut durum tespit edilmiş ve Elazığ’ın sağlık turizmi açısından güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında ilin özellikle sağlık turizminin bir kolu olan termal turizminin ciddi bir potansiyele sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca çalışmada, hem Elazığ iline sağlık turistlerini çekebilmek adına hem de sağlık turizminin gelişimi ve tercih edilebilirliği konusunda yapılması gereken bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Sağlık Kurumları, SWOT, Elazığ

Abstract

The importance of health tourism has been increasing as a sector contributing to the national economy and welfare in terms of its economic and social aspect in the recent years. Health tourism which showing the development especially in Turkey in recent years is stands out as an important alternative tourism both in terms of income source and service area. In this study, by considering health tourism and its types, the current situation in Elazig about health tourism was

* Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, Elazığ/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-9382-6781>

** Dr.Öğr.Üyesi, Munzur Üniversitesi, İİBF Sağlık Yönetimi Bölümü, Tunceli/Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-8565-0269>

determined and the strengths, weaknesses, opportunities and threats of Elazığ in terms of health tourism were evaluated. In the light of these evaluations, it was observed that thermal tourism, which is a branch of health tourism, has a serious potential. In addition, in the study, a number of suggestions to be made both in order to attract health tourists to Elazığ province and about the development and preferability of health tourism were made.

Keywords: Health tourism, Health Institutions, SWOT, Elazığ

Giriş

Tarihin en eski çağlarından bu yana varlığını koruyan ve hissettiren turizm ve turist kavramlarıyla, insanlar farklı nedenlerle seyahat etmişlerdir ve bu nedenlerden birisi de sağlıktır. Bireyler sağlıklarını uzun süre muhafaza etmek ya da sağlıklarına tekrardan ulaşabilmek için bulunduğu yerden başka bir yere seyahat ederler (Daştan, 2014). Bunun sonucu olarak sağlık hizmetleri için yurtdışına seyahat eden bireylerin faaliyetlerini somutlaştıran alternatif turizm seçenekleri içinde yer alan sağlık turizmi, dünya çapında giderek daha önemli bir sağlık hizmeti sunum şekli haline gelmektedir (Loh, 2015).

Sağlık turizmi gerek ülke ekonomisine gerekse ülke refahına fayda sağlayan spesifik bir turizm dalı olarak nitelendirilmektedir. Ekonomik açıdan kalkınmayı amaç edinmiş ülkeler gerek sosyal politikalar gerekse yıllık hedefler ile sağlık turizminden daha fazla pay elde etmeyi hedef edinmişlerdir. Sağlık hizmeti talebine ilginin yoğun bir şekilde olması, arzu edilen sağlık hizmetine kaliteli ve hızlı ulaşımı mümkün kılan ülkeler, alternatif bir turizm olarak nitelendirilen sağlık turizminden daha fazla pay almayı hedeflemiştir. Ülkemizde ise sağlık turizmi, kaplıcalar gibi termal kaynak ve sıcak su merkezlerine yapılan seyahatlerin sağlık odaklı kullanımı ile başlamıştır. Termal kaplıca ve turistik alanlardaki hizmet işletmelerinin (oteller gibi) spa/wellness hizmetleri ile başlamış olan kaplıca turizmi; özel hastanelerin yabancı sağlık turistlerinin kendi ülkelerine kıyasla daha cüzzü bir maliyetle ve iyi bir kalite düzeyi ile medikal hizmet vermesiyle farklı bir boyuta ulaşmıştır (Canver, 2015). Bundan dolayı da alternatif bir turizm olan sağlık turizminin öneminin daha da artacağı düşüncesinden hareketle bu çalışmada Elazığ ilinin sağlık turizm potansiyelinin mevcut durumunu incelemek ve sağlık turizmi perspektifinden güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında sağlık turizminin Elazığ ilinde gerek gelişimi gerekse tercih edilebilirliğini arttırmak adına bir takım çözüm önerileri sunulmuştur.

1. Sağlık Turizmi

Küresel anlamda son yıllarda önemi giderek artan sektörlerinden biri haline gelmiş olan sağlık turizmi genel olarak, hasta bir kişinin tekrardan sağlığına kavuşabilmesi adına ikamet ettiği/bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye tedavi olmak amacıyla seyahat etmesi şeklinde ifade edilmektedir. Tedavi olmak için diğer bir ülkeye giden hasta bireyler ise sağlık turisti olarak adlandırılmaktadır (Eriş, 2019: 1279).

Yazında sağlık turizmi üzerine pek çok tanım olmasına karşın genellikle kendi yaşadığı ülkeden diğer bir ülkeye sağlık maksadı ile seyahat eden bireylerin oluşturduğu alternatif bir turizm olarak ifade edilmektedir (Ross, 2001). Goodrich ve Goodrich (1987) ise sağlık turizmini arz odaklı olarak değerlendirmiş ve “bir turistik işletmenin veya bölgenin/alanın, mevcut kaynaklarının, sağlık hizmetleri ve işletmelerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi yoluyla turistik çekiciliğinin artırılma gayreti” şeklinde nitelendirmişlerdir. Sağlık turizminin talep yönlü bir değerlendirilmesi ise “kişide bulunan hastalıkların iyileştirilmesi ya da en azından mevcut durumunu daha iyi hale getirmek amacıyla, devamlı yaşamak ya da çalışmak amaçlarını gütmeyen, diğer bir ülkeye en az 24 saat ve en fazla 1 yıl süren seyahatleridir” şeklindedir (Dalkıran, 2017: 164).

Sağlık turizmi, turistik yerlere (doğal cazibe merkezleri ve kültürel cazibe merkezleri) seyahat etmek veya gezmek demektir. Temel amaçlar, yerli nüfusun yaşam yollarını incelemek ve güzel doğal yerlerde dinlenmek ve sağlık ve tedavi faaliyetlerine katılmaktır (Chanin vd., 2015: 1147).

Yukarıdaki tanımlamalardan da görüldüğü üzere sağlık turizminde bulunan kişiler yalnızca sağlıkları kötüye giden bireyler değil, sağlıklarını korumak ve bu durumlarını daha iyi hale getirmek amacıyla güden ve kür seanslarından sonraki vakitlerinde tatil ihtiyaçlarını gidermek ve diğer sosyal olanaklardan da yararlanmak ihtiyacı hissedenlerdir (Kök, 2013: 5). Sağlık turizmi, sağlık iyileştirmesi, hastalıkların önlenmesi, ciddi rahatsızlık sonrası iyileşme gibi daha somut ürünler, hizmetler ve değerlerle turizme ilişkindir (Langviniene, 2014: 310). Kısacası sağlık turizminin çok geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir. Bu sebep ile sağlık turizminin birçok çeşidi bulunmaktadır.

1.1. Sağlık Turizmi Çeşitleri

Yazında, sağlık turizmi çeşitlerine göre değerlendirildiğinde bunlar; medikal turizm, termal ve spa-wellness turizmi ve ileri yaş ve engelli turizmidir. Aşağıda her birine kısaca yer verilmiştir.

1.1.1. Medikal Turizm

Sağlık turizminin bir kolu olan medikal turizmin, uzun yıllara dayanan bir geçmişi vardır ve bu turizm kolu binlerce sene öncesine kadar uzanır (Aslan, 2019: 14). Medikal turizm, kişide bulunan fiziksel hastalıkları sebebiyle, tıbbi tedavi yöntemlerinden yararlanmak isteyen hastalara modern tıbbi tedavi uygulamalarının uygun fiyatla sunulması amacıyla yapılan faaliyetlerin tümünü kapsamaktadır (Eriş, 2019: 1280). Bu turizm çeşidi bireylerin gerek tedavi gerekse cerrahi müdahale sebebiyle diğer bir ülkeye seyahatlerindeki ivmenin artması ile birlikte niş pazar şeklinde ortaya çıkmıştır (Yardan vd., 2014: 31). Ayrıca bu turizm, ikamet ettiği ülkede hastalar için özel olarak düzenlenmiş olan bir takım seyahat turları ile bütünleştirilmiştir (Kantar ve Işık, 2014: 16).

Medikal turizmin daha etkin ve verimli bir biçimde sunulması için; gerek turizm sektörünü oluşturan kurumların gerek sağlık sektörünü oluşturan işletmelerin gerekse de profesyonel hizmet veren aracı kurumların, hasta istek ve gereksinimlerini en yüksek düzeyde doyum sağlayacak politikalar üretmelidir (Şahin ve Tuzlukaya, 2017: 53-54).

Bu turizm çeşidinin yaygın olarak yararlandığı alanlar ise ortopedi, kalp işlemleri, kanser tedavisi, diş tedavisi, organ nakli, alternatif tıp (akapunktur, önleyici tedavi), bariatrik cerrahi (mide kelepçesi, tüp mide), plastik cerrahi, kök hücre tedavisi, kısırlık tedavisi ve rehabilitasyon şeklinde sıralanabilir (Eriş, 2019: 1280):

1.1.2. Termal ve Spa-Wellness Turizmi

Sağlık turizminin bir çeşidi olan termal ve spa-wellness turizmi, gerek su ve çamur banyosu, inhalasyon (maddenin solunum yolu ile vücuda alınması), içme gibi farklı tedavi çeşitleriyle beraber gerek fizik tedavi, rehabilitasyon, iklim kürü gibi destekleyici bazı tedavilerde yardımcı olan gerekse termal kaynak sularının eğlence ve rekreasyon amacıyla da kullanıldığı bir turizm çeşididir (Daştan, 2014: 146). Bu turizm çeşidinde rekreasyon, zindelik, eğlence ve spor faaliyetlerini mümkün kılan hizmetler de sunulmaktadır ve 12 ay boyunca turistik talebi hareketli tutarak, istihdama olanak sağlamak ve diğer turizm çeşitleriyle kolay bütünleştirilebilmektedir (Dalkıran, 2017: 166). İlk olarak 1959 yılında Halbert Luis Dunn (Amerikalı bir doktor) tarafından kullanılan Wellness kavramı; ruh, beden ve zihin sağlıklarını hem muvazene de tutmaya hem de arttırmaya yönelik bir yaşam felsefesi olarak nitelendirilmiştir. Kavram, bütüncül ve sürekli gelişen ve değişim gösteren sağlık anlayışını yansıtmaktadır (Yardan vd., 2014: 32).

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan araştırma raporuna göre termal turizmi üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar (Sağlık Bakanlığı, 2012);

- ❖ Temiz havadan faydalanma olarak adlandırılan *Klimatizm*
- ❖ Kaplıca tedavisi olarak ifade edilen *Termalizm*
- ❖ Meyve ve sebze kür tedavisi olarak nitelendirilen *Üvalizm*

1.1.3. İleri Yaş ve Engelli Turizmi

İleri yaş turizmi, bakıma ihtiyaç duyan yaşlıların yaşadıkları yerden başka bir ülkeye sağlıklarını muhafaza etme, tekrardan kazanabilme, rehabilite etme ve geliştirmek amacıyla yapılan bir sağlık turizmi çeşididir. Bu turizm, genellikle turizm firmalarının aracı olmasıyla yaşlı bakımı ile turizmi tek bir merkezde toplayan geçici veya sürekli konaklamalar bütününe kapsamaktadır. Engelli turizm ise engelli kişilerin hem bu rahatsızlıklarını iyileştirmek veya topluma tekrardan kazandırılması amacıyla hem de koruyucu, iyileştirici ve rehabilitasyon hizmetlerinin verilmesi için sunulan turizm çeşididir (Bozça, Kıracı ve Kıracı, 2017: 158-159).

Günümüz dünyasında turizm çeşitleri amaca, talebe ve kişilerin zevk ve tercihlerine göre farklılık göstermektedir. Farklı alanlardaki yeniliklerin giderek zenginleştiği günümüzde, sağlık turizmi de gündemde kalmayı bir hayat felsefesi haline getirmiş, ruh ve beden güzelliğine önem veren modern bireylere de hizmet vermeye başlamıştır (Kantar ve Işık, 2014: 16).

2. Elazığ'da Turizm

Doğu Anadolu Bölgesi'ne ait bir il olan Elazığ, bölgenin yukarı Fırat havzasında bulunmaktadır. Komşu illeri ise doğusundaki Bingöl, kuzeyindeki Tunceli, batı ve güneybatısındaki Malatya ve güneyindeki Diyarbakır'dır. İlin doğal sınırlarını ise güneyde Hazar Gölü ve Maden Dağları, güneybatıda Karakaya Baraj Gölü ve kuzeyde Keban Baraj Gölü kuşatmaktadır (Kabasakal, 2007: 8).

Elazığ'ın 3 tarafı sularla çevrili bir yarımada görünümünde olmasının yanında gerek tarihi ve kültürel zenginliklere ve doğal güzelliklere sahip olması gerek inanç turizmi için önemli türbeleri barındırması gerekse de birçok medeniyetin izlerini taşıması nedeniyle turizm değerleriyle ziyaretçilerine eşsiz fırsatlar ve turizm alanındaki yatırımcılara benzersiz yatırım olanakları sunmakta olan bir il olarak göze çarpmaktadır. İlin en önemli turizm değerleri ise tarihi Harput şehri, Hazar Baba Kayak Merkezi, Hazar Gölü, Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Keban Barajı, Golan Kaplıcası, Kara Leylek Kanyonu ve dünyada benzerine az rastlanan Buzluk Mağarası sıralanabilir.

2.1. Elazığ'da Turistik Yerler ve Turizm Aktiviteleri

İlde önemli turistik yerler ve turizm aktiviteleri aşağıda verilmiştir (Yiğit, 1994; www.cografya.gen.tr; www.elazigyatirim.gov.tr; www.elazig.org.tr; www.dsi.gov.tr/projeler/keban-baraj).

Harput Kalesi

Araplar'ın Hısn-ı Ziyâd (Ziyâd Kalesi), Bizanslılar'ın (Ziata) ve Türkler'in ise Harput Kalesi olarak adlandırdıkları bu kale, coğrafi konum bakımından süregelen tarih boyunca adından sürekli bahsettiren önemli bir kale olarak yerini almıştır. Yalçın kaya üzerine kurulmuş olan kalenin iç kısımlarında pek çok yapı kalıntılarının izleri bulunmaktadır. Kale iki farklı bölümden (İç kale ve dış surlar) oluşmaktadır. Tamamen harap olan dış surlar, yalnızca Harput'a girişte bazı izleri günümüze kadar ulaşmıştır. "Süt Kalesi" diye adlandırılan iç kale ise kuşatılması çok zor olan bir kaledir ancak Roma, Bizans ve Arapların Harput Kalesini ele geçirdikleri tarihi belgelerde yazılıdır. Yalnız bu devrelere ait kalıntılara kalede rastlanılmamıştır. Kısacası Harput kalesi stratejik bir konuma sahiptir ve pek çok özelliği ve bilinmesi gereken taraflarıyla önemli bir tarihi kültüredir. Tüm bu nedenlerle Elazığ turizmine katkısı çok fazla olan harput kalesi, yerli ve yabancı turistlerin görmek istedikleri önemli bir mekân olarak görülmektedir.

Hazarbaba Kayak Merkezi

Kayak merkezi, Elazığ'a 30 kilometre uzaklıkta Sivrice ilçesinde bulunmaktadır. Yüksekliği 2.347 m olan Hazar Baba Dağ'ının, 1850 m rakımında yer alan Hazar Baba Kayak Merkezi; Aralık-Mart dönemleri arasında kayak severlere, kayak eğitimi, telesiyeci, kafeterya, kayak eğitimi, kar motoru kiralama ve konaklama imkânları ile hizmet vermektedir. Kayak merkezine ulaşım ise asfalt yol (5 km'lik) ile sağlanmaktadır. Ayrıca konumu itibariyle hem Hazar gölü hem de Keban baraj gölü manzarasıyla da diğer kayak merkezlerine nazaran ayrı bir seyir zevkine sahiptir.

Hazar Gölü

Elazığ'a 22 km uzaklıkta bulunan ve tektonik bir göl olarak adlandırılan Hazar Gölü, yaklaşık 80 km² yüz ölçümü ile Doğu Anadolu'nun Van Gölü'nden sonra ikinci büyük doğal gölüdür. Gölün gerek şehir merkezine yakın olması gerek ulaşımının kolay olması gerekse doğal güzelliği ile çevre ve çevre illerdeki halkın önemli bir eğlence ve dinlenme alanı durumuna gelmiştir.

Keban Barajı

Elazığ'ın 45 km kuzeybatısında, iki nehrin (Karasu ve Murat Nehri) birleştiği yerden 10 km daha aşağıda nehrin aktığı en dar boğazlarından birinde olan Keban Barajı, Türkiye'nin Atatürk Barajı'nın gölünden sonra en büyük yapay gölüdür. Keban Barajında elektrik üretimine ilaveten balık üretim çiftlikleri de bulunmaktadır. Alabalık üretiminde ilk sıralarda yer alan Elazığ için Keban Barajı, balıkçılık sektöründe yapılacak yatırımlar konusunda cazip bir bölge olarak görülmektedir. Aynı zamanda civarda eşsiz manzarası ile tesislerde balık yemek son yıllarda özellikle yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir.

Kara Leylek Kanyonu

Dönemin Elazığ Valisi Çetin Oktay Kaldırım tarafından Kara Leylek Kanyonu olarak adlandırılan bu kanyon, yakın bir zamanda keşfedilmiştir. Kara Leylek Kanyonu, dünyada tahmini sayılarının 10-15 bin çift olduğu Kara Leyleklerin yuva yaptığı doğa harikası bir alandır. Kanyon, Fırat Nehri üzerinde Elazığ'ın Baskil ilçesinin Kumlutarla köy merkezine 3 km uzaklıktadır. Kanyona ulaşım teknelerle yapılmaktadır. Hem florası hem faunası hem de doğal zerafeti ile dikkat çekici bir yer olan bu kanyon, Elazığ ve bölge turizmi için önemli bir yer teşkil edeceği düşünülmektedir.

Hazarbaba Dağ ve Doğa Yürüyüşü, Macera Parkı ve Yamaç Paraşütü

Açık hava etkinliği olarak da nitelendirilen Hazarbaba Dağ ve Doğa Yürüyüşü, Elazığ'ın Sivrice ilçesinde yer almaktadır. 2347 m. yüksekliğindeki Hazar Baba Dağı'ndaki bu etkinlik, Mayıs ayının 2. haftasında gerçekleştirilmektedir. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından koordine edilen bu etkinlik, Elazığ Valiliği himayesinde bulunmaktadır. Tüm halka açık olan bu etkinlik sabah saatlerinde şehir merkezinden otobüslerle ziyaretçilerin Hazarbaba Kayak Merkezine ulaşımını sağlamakta buradan da yürüyerek Hazarbaba Dağı'nın zirvesine tırmanış gerçekleştirilmektedir.

Diğer bir etkinlik olarak Hazarbaba Macera Parkı'nda ise 12 metre yüksekliğindeki dev salıncak, Hazarbaba Kayak Merkezine kadar uzanan 1000 metre uzunluğunda Zipline, ağaçların üzerine inşa edilmiş eğlence parkurları ile piknik için Hazar Gölü manzaralı birçok sayıda çardak yer almaktadır. Sivrice ilçe merkezinden 8 km uzaklıkta yer alan Macera Parkı'na, Hazarbaba Kayak Merkezi yolundan ulaşım gerçekleştirilmektedir.

Elazığ'ın Sivrice ilçesinde yer alan bir diğer aktivite olan yamaç paraşütü etkinliği ise Hazarbaba Dağı'nda yaz aylarında yapılmaktadır.

2.2. Elazığ'da Termal Turizm

Elazığ'da termal turizm ve sıcak su kaynağı açısından en önemli alanlar aşağıda aktarılmaktadır (<https://www.elazig.bel.tr/>):

Golan Kaplıcaları

Golan Kaplıcaları, Elazığ'ın ilçesi olan Karakoçan'a bağlı Yoğunağaç Köyü'nün bitişiğindeki Peri Çayı'nda yer almaktadır. İlin ve ilçenin sağlık turizm değerini arttıran en önemli kaplıca olarak görülmektedir. Golan Kaplıcaları; romatizma, nevrit (sinir iltihabı), poli-nevrit (sinir sisteminde oluşan bozukluklar), kırık-çıkık, cilt hastalıkları ve kadın hastalıkları tedavisine iyi gelmektedir. Golan Kaplıcalarının güzel bir manzaraya sahip olmasının yanında iyi bir eğlence ve dinleme yeri olarak da yerli ve yabancı sağlık turistleri için önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir.

Mürüdü Suyu (Sarılık Çeşmesi)

Elazığ'ın kuzeyinde ve 7 km uzaklıkta yer alan, çevresi bağlık ve bahçelik olan bir yerdir. Sarılık çeşmesi adından anlaşılacağı üzere bir çeşmeden akmaktadır ve suyunun kireçli, soğuk ve karbonhidratlı oluşu sebebiyle pek çok hastalığa iyi gelmesinin yanında özellikle sarılık hastalığına da iyi geldiği söylenmektedir.

Yurtbaşı (Hoğu) Maden Suyu

Elazığ'a 19 km uzaklıkta yer alan Hoğu Maden suyu, birçok gözeden meydana gelmektedir. Suyun sıcaklığı 17.5 C° olup, saniyede 1 litre su akıtmaktadır. Suyun, böbrek, idrar yolları, mide rahatsızları gibi hastalıkların tedavisinde yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Akçakiraz (Perçenç) Suları

Elazığ'ın 7 km Güneydoğusunda yer alan Akçakiraz beldesine yakın bir yerde "Hoşrik" ismiyle bilinen ve bir ağacın dibinde çıkan bir sudur. Bu su, yerli halk tarafından çamur yapılıp vücuda sürülerek yararlanılmaktadır. Ayrıca saniyede 5 litre kaynayan ve sıcaklığı 12 C° yi bulan bu "acı sudan", hem içme hem de banyo uygulamalarıyla da faydalanılmaktadır.

Gümüşkavak (Hırhırık) Maden Suyu

Elazığ'a 5 km uzaklıktaki Gümüşkavak köyünde yer alan maden suyunun sıcaklığı 15°C'dir. Su soğuk olmasına karşın (Saniyede 0,1 lt. kaynamakta) içerisindeki minerallerden dolayı halk bu suyu, ağrı ve kaşıntıların tedavisinde kullanır.

Harput Dabakhane Suyu

Elazığ'a 5 km uzaklıkta yer alan Dabakhane, Harput'ta kalenin kuzeyindeki dere içerisinde bulunmakta ve ziyaretçiler için turistik bir görünüm arz etmektedir. Dabakhane Sıcaklığı 5 C° olan su kokusuz, berrak, renksiz, içme suyu kriterlerine uygun olup, iletkenliği 410 mg. ve pH 7.9 dur. İçerisinde sodyum, potasyum, klorür, karbonat, sülfat, iyodür, amonyak, nitrat ve nitrit bulunmaktadır. Dabakhane suyunun, mide, bağırsak, karaciğer, romatizmal hastalıklar ile ruhi depresyonlara gibi hastalıkların tedavisine iyi geldiği bilinmektedir (<https://www.elazig.bel.tr/harput-blog-237>).

Yukarıda aktarılan içmece ve kaplıcalara ilaveten il'de, Etminik maden suyu, Korucu (Genefik) Köyü Yelpınarı, İçme Müshil suyu, Kumbarış Şoş maden suyu, Palu ilçesinde Buban Hame Kaplıcası ve Çelebi Şorik Maden suyu gibi şifalı sular da vardır.

2.3. Elazığ'da Konaklama/Barınma İmkânları

Turizmin en temel bileşenlerinden biri olan konaklama imkânlarının, hem turizm hem de sağlık turizmi adına yeterli ve istenilen kalite düzeyi seviyesinde olması büyük bir önem arz etmektedir (Eriş, 2019: 1284).

Tablo 1. 2020 Yılı Elazığ İl Geneli Tesis ve Yatak Kapasitesi (Belediye + Bakanlık İşletme Belgesi)

	Türkiye	Elazığ
Tesis Sayısı	12.491	38
Yatak Sayısı	1.561.615	3.129

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm İstatistikleri-2020

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020 yılı verilerine göre, Türkiye geneli tesis (otel, pansiyon, kamu misafirhanesi, motel, kamping, kaplıca, tatil köyü) sayısı 12.491 ve yatak sayısı 1.561.615'dir. Elazığ il genelinde ise toplam 38 tesis ve 3.129 yatak kapasitesi bulunmaktadır.

Tablo 2. 2015-2019 Yılları Arasında Elazığ'da Konaklama Yapan Yerli ve Yabancı Turist İstatistikleri (2019)

Yıllar	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam	Yüzdellik Değişim
2015	130.093	3.478	133571	-
2016	125.857	2.567	128.424	-%3,9
2017	174.136	3.596	177.732	%38
2018	156.140	3.082	159.222	-%10
2019	208.802	4.796	213.598	%34

Kaynak: Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü-2019

Tablo 2’de Elazığ’da 2015-2019 yılları arasında yerli ve yabancı turistlerin konaklama sayılarına bakıldığında yerli ve yabancı turist sayısında bir dalgalanmanın olduğu görülmektedir. Ancak son iki yıla bakıldığında gerek yerli gerekse yabancı turist sayılarında bir artış bulunmaktadır ve toplam artış yüzdesinin ise %34 olduğu görülmektedir.

2.4. Elazığ’ın Sağlık Kurumu Potansiyeli

Elazığ İl Sağlık Müdürlüğü resmi internet sitesinden alınan bilgilere göre Elazığ’da il merkezi ve ilçelerinde kamu (8), özel (3) ve üniversite hastanesi (1) olmak üzere toplam 12 tane hastane bulunmaktadır. Bu hastaneler şunlardır (<https://elazigism.saglik.gov.tr/>);

- ❖ Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi
- ❖ Fethi Sekin Şehir Hastanesi
- ❖ Baskil İlçe Devlet Hastanesi
- ❖ Kovancılar Devlet Hastanesi
- ❖ Karakoçan Devlet Hastanesi
- ❖ Palu Devlet Hastanesi
- ❖ Maden Şehit Cengiz Erdur İlçe Devlet Hastanesi
- ❖ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi
- ❖ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi
- ❖ Özel Medicalpark Hastanesi
- ❖ Özel Doğu Anadolu Hastanesi
- ❖ Özel Elazığ Hayat Hastanesi

Hastanelerin yatak kapasiteleri TÜİK (2018) verilerine göre şu şekildedir:

Tablo 3. Hastanelerin Yatak Kapasiteleri (TÜİK, 2018)

	Toplam	Kamu	Özel	Üniversite
Türkiye	231.913	139.651	50.196	42.066
Elazığ	2.991	1.670	356	965

Türkiye’de hastanelerin toplam yatak kapasiteleri 231.913 kişiliktir. Bunun 139.651’i Kamu Hastanelerine, 42.066’sı Üniversite Hastanelerine ve 50.196’sı ise Özel Hastanelere aittir. Elazığ’ın Türkiye genelinde faaliyet gösteren hastaneler içerisindeki toplam yatak kapasitesi 2.991’dir. Bunun 1.670’i Kamu Hastanelerinin, 965’i Üniversite Hastanelerinin ve 356’sı ise

Özel Hastanelerin yatak kapasitesini yansıtmaktadır. Yüzdesel oranına bakıldığında ise Türkiye'deki toplam yatak kapasitesinin %1,28'i Elazığ ilinde bulunmaktadır (Tablo 1 ve 2'ye ait veriler 2018 yılı TÜİK verilerine ait olduğundan Ağustos 2018'de faaliyete geçen Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi bu verilerde yansıtılmamıştır).

Tablo 4. Hastanelerin Personel Kapasiteleri (TÜİK, 2018)

	Türkiye	Elazığ
Toplam Hekim	153.128	975
Uzman Hekim	82.894	566
Pratisyen Hekim	44.053	376
Asistan Hekim	26.181	13
Diş Hekimi	30.615	200
Hemşire	190.499	1795
Ebe	56.351	577
Eczacı	32.032	209
Diğer Sağlık Personeli	177.409	1488

Türkiye genelinde (kamu, üniversite ve özel hastaneler) görev yapan toplam hekim sayısı 153.128'dir. Hekimlerin 82.894'ü uzman hekim, 44.053'ü pratisyen hekim, 26.181'i asistan hekimdir. Elazığ'da ise toplam hekim sayısı 975'dir. Bunun 566'sı uzman hekim, 376'sı pratisyen hekim, 13'ü ise asistan hekimdir. Türkiye genelinde (kamu, üniversite ve özel hastaneler) görev yapan toplam diş hekimi sayısı ise 30.615'dir. Elazığ'da ise bu sayı 200'dür. Türkiye'de kamu, üniversite ve özel hastanelerde çalışan toplam hemşire sayısı 190.499, ebe sayısı 56.351, eczacı sayısı 32.032 ve diğer sağlık personel sayısı ise 177.409'dur. Bu durum Elazığ'da hemşire sayısı 1795, ebe sayısı 577, eczacı sayısı 209 ve diğer sağlık personel sayısı ise 1488 şeklindedir.

2.5. Elazığ'ın Sağlık Turizmi Açısından Durumu

Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi resmi internet sayfasından alınan bilgilere göre 1 Ağustos 2018 yılında faaliyete geçmiş ve hasta kabulüne başlamıştır. Hastane 360.000 metrekarelik alan üzerinde inşa edilmiştir. Hastane de toplam 1038 yatak kapasitesine ilaveten 114 yataklı yoğun bakım ünitesi ve 46 yataklı yenidoğan yoğun bakım ünitesi bulunmaktadır. Hastanede 227 adet poliklinik ve 37 ameliyathane yer almaktadır. Ayrıca hastane kampüsünde 100 yataklı YGAP (yüksek güvenli adli psikiyatri hastanesi), 64 tedavi ünitesi, 1 acil ünitesi, 3 pedodonti ünitesi, 2 engelli ünitesi, 2 ameliyathane bulunan Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi yer almaktadır (<https://elazigsehir.saglik.gov.tr>). Fethi Sekin Şehir Hastanesi, uluslararası sağlık turizmi yetki belgesi bulunan kamu hastaneleri arasında yer almaktadır (<https://www.haberler.com>).

Elazığ ilinin en büyük özel hastanesi konumunda olan Özel Medicalpark Hastanesi, 60 yataklı yoğun bakım ünitesi ve 19 yataklı yenidoğan yoğun bakım ünitesi olmasının yanında 2 anjiyo odası ve 14 yataklı anjiyo sonrası dinlenme odası bulunan, 12 adet suit olmak üzere toplam 206 yatak kapasiteli bir sağlık kuruluşudur. Hastanede 66 poliklinik ve son teknoloji ürünü cihazlar ile donatılmış 13 ameliyathane ve 3 doğumhane yer almaktadır (<https://www.medicalpark.com.tr>). Elazığ Özel Medicalpark Hastanesi sağlık turizmi yetki belgesi almaya hak kazanan özel hastaneler arasında yer almaktadır (<https://www.saglikaktuel.com>).

Elazığ il merkezinde bulunan kamu, özel ve üniversite hastanelerinden; Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi ve Özel Medicalpark Hastanesi sağlık turizmi yetki belgesine sahip hastane statüsünde yer almaktadır. Çalışma kapsamında, Elazığ ilinde ileri yaş ve engelli turizmi için faaliyet gösteren kamu, özel ve üniversite hastane çalışmalarına ilişkin herhangi bir veri yapılan yazın taraması neticesinde tespit edilememiştir. Elazığ'ın ileri yaş ve engelli turizmi mevcut durumunun aksine termal turizmde iyi durumda olduğu yapılan literatür taraması sonucunda belirlenmiştir.

3. Elazığ'da Sağlık Turizminin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi

3.1. SWOT Analizi

SWOT analizi incelenen kurum, kuruluş veya işletmelerin, tekniğin, sürecin veya mevcut durumun güçlü/zayıf yönlerini yansıtmakta ve dış çevreden kaynaklı fırsat/tehditleri analiz etmekte kullanılan bir tekniktir. Bilimsel anlamda mevcut durumun analizini yapmaya olanak sağlayan tekniklerden birisidir. Swot analizinin stratejik öneme sahip bir teknik çalışma olarak da nitelendirildiği yazında görülmektedir (Çoban ve Karakaya, 2020: 347). Aşağıda aktarıldığı üzere bu teknik, İngilizce kelimelerin ilk harflerinden meydana gelmiş bir kısaltmadır (Aktan, 1999; Certo, 1994);

S: Strength (güçlü/üstün olan yönler)

W: Weaknesses (güçsüz/zayıf olan yönler)

O: Opportunities (sahip olunan fırsatlar)

T: Threats (karşı karşıya kalınan tehdit ve tehlikeler)

SWOT analizinde, kurum, kuruluş veya işletmenin zayıf yönlerinden yola çıkılarak dış çevreden kaynaklı olabilecek tehditler önceden belirlenmeye çalışılarak, kuruma zarar vermesi önlenmeye çalışılır. Ayrıca işletmenin güçlü yönlerinden hareketle de dışarıdan ve içeriden meydana gele-

bilecek fırsatları yorumlayabilmek için detaylı bir analiz süreci gerekmektedir (Eriş, 2019: 1291).

Mevcut bir il/bölge ele alınacak olursa da, ilin/bölgenin güçlü yanları kendine ait kaynak ve yeteneklerinden meydana gelmektedir. Zayıf yanları ise, sahip olunması gereken beceri ve özelliklerin noksanlığından kaynaklıdır. İlin/Bölgenin gelişiminde etkili olabilecek bazı tehlikeler ve fırsatlar da bu teknikle belirlenmektedir. Kısacası bu analiz, birçok alan ve konunun araştırılmasında kullanılan bir tekniktir (Ongun, 2013: 78).

Bu araştırma, tanımlayıcı (deskriptif) nitelikteki bir araştırmadır. ‘*Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*’ türüdür (Karataş, 2015: 63). Mevcut verileri kullanarak mevcut durumu tespit etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu doğrultuda çalışma ile SWOT analizi sayesinde, Elazığ ilinin gerek turizm gerekse sağlık turizm çalışmalarında yararlanabileceği güçlü yönler, geliştirmesi ve iyileştirmesi gereken zayıf yönler, sahip olduğu fırsatlar ve dikkat etmesi gereken tehditler değerlendirilmiş ve yöneticilere bir çerçeve sunulmuştur. Bu anlamda analizin temel amacı mevcut durumun yansıtılması, bu duruma uygun stratejilerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yardımcı olmasıdır. Böylelikle eldeki kaynakların/varlıkların iyi analiz edilmesi, yapılan yanlışların fark edilip düzeltilmesi için bir araç olması amaçlanmıştır.

Aşağıda, Elazığ ilinin sağlık turizmi kapsamındaki mevcut durumu SWOT analizi yardımı ile çıkartılmaya çalışılmıştır.

3.2. Güçlü Yönler

- ❖ Elazığ’ın sağlık turizmiyle uyum sağlayabilecek kültürel, tarihi ve doğal güzelliğe sahip olması,
- ❖ Bir üniversite ve üniversite hastanesinin bulunması,
- ❖ 1038 yatak kapasitesine sahip şehir hastanesinin bulunması,
- ❖ Termal ve sıcak su kaynaklarının bulunması,
- ❖ Kış sporlarına uygun mekânlarının olması,
- ❖ İnanç turizmi için çekim merkezi olması,
- ❖ Dağcılık, dağ turizmi ve su sporları için ciddi bir potansiyelinin olması,
- ❖ Ağız ve diş sağlığıyla alakalı her türlü hizmeti veren Fırat Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi ile özel diş kliniklerinin yer alması,

- ❖ Şehrin otel ve hastane inşası için uygun fiziksel yerlere sahip olması,
- ❖ Hastanelerin yeterli teknolojik alt yapıya ve iyi bir kalite düzeyine sahip olması,
- ❖ İlde havalimanının olması.

3.3. Zayıf Yönler

- ❖ Sağlık turizminin son yıllarda gelişim gösteren alternatif bir turizm sektörü olmasına rağmen Elazığ'daki sağlık işletmeleri ve sektör temsilcilerince yeterince bilinmemesi,
- ❖ İlin sağlık turizmi kapsamında termal turizme ilişkin tanıtım azlığı,
- ❖ Alt yapının yeterli düzeyde gerçekleştirilmemiş olması,
- ❖ Finansman konusunda yaşanan yetersizlikler,
- ❖ Ulusal ve uluslararası platformlardaki tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yeterli olmaması,
- ❖ Belirli yerlerde düzensiz ve çarpık kentleşme sebebiyle doğal çevrenin giderek etkilenmesi,
- ❖ Uluslararası kuruluşlar tarafından akredite edilmiş (JCI Akreditasyonu) hastanenin bulunmaması,
- ❖ Havaalanından her yöne uçuş yapılamaması ve uluslararası uçuşların olmaması.
- ❖ Yabancı dil bilen turizmci sayısının azlığı,
- ❖ Özel sektör yatırımlarının yetersiz olması.

3.4. Fırsatlar

- ❖ Sağlık turizminin Ülkemizde Devlet Politikası haline gelmiş olması,
- ❖ Elazığ'a gelen yerli ve yabancı turist sayısının giderek artması,
- ❖ Sağlık turizminin, sağlık işletmeleri içerisinde devamlı artan sağlıkta rekabet gücünün önemli sayılabilecek bir adımı haline gelmiş olması,
- ❖ Kaplıcalar ve hastaneler gibi yeni yatırımların yapılmasına olanak sunması,
- ❖ Sağlık çalışanı ve diğer çalışanlarına iş istihdamı sağlaması,
- ❖ İl ve çevresinde bulunan kültürel ve tarihi zenginliklere ilaveten doğal güzelliklere ilginin yoğunlaştırılabilmesi,

❖ Ulaşım olanaklarındaki gelişimler ile seyahat imkânlarının kolaylığa kavuşması.

3.5. Tehditler

- ❖ İlin birinci derece deprem bölgesi olan iller arasında yer alması,
- ❖ Birçok paydaş yöneticinin, sağlık turistlerinin Elazığ'a gelme konusunda inançlarının olmaması,
- ❖ Sağlık profesyonellerinin (özellikle doktorlar) güçlenen özel sektöre kayması,
- ❖ Diyarbakır ve Erzurum gibi büyük şehirlere yakın olması,
- ❖ Doğu Anadolu bölgesinde olmasından ötürü yakın çevrede yaşanan terör olayları olması sebebiyle Elazığ'ın imajının zedelenmesi.
- ❖ Turistik alanların fazla sayıda ve plansız ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle tahrip edilmesi, zarar görmesi ve doğal yapısını kaybetmesi (Harput, Hazar Baba Kayak Merkezi, Kara Leylek Kanyonu gibi).

Sonuç ve Öneriler

Bireylerin turistik bir faaliyet içerisinde olma nedenlerinden birisi de hiç şüphesiz sağlıktır. Bireyler sağlıklarını uzun süre muhafaza etmek ya da tekrardan kazanabilmek adına ikamet ettiği yerden başka bir yere seyahat etmektedirler. Bu açıdan, alternatif bir turizm çeşidi olan sağlık turizmi son yıllarda hızlı bir gelişim gösteren ve yıllık 100 milyar dolar civarında bir büyüklüğe sahip olan sektörlerden biri olarak ifade edilmektedir. Ülkelerin artan ekonomik büyüklükleri, refah seviyeleri ve ticaret gelirleri ile kapalı ekonomiye sahip pek çok ülkenin dünya ile bütünleşme faaliyetlerine girmeleri dünya turizminin ve dolayısıyla sağlık turizminin çok daha uzun yıllar gelişim göstereceğinin kanıtları arasında gösterilmektedir (Daştan, 2014: 156-157).

Bu çalışmada gerçekleştirilen SWOT analizi ile Elazığ ilinin sağlık turizmindeki güçlü yönleri, zayıf yönleri ve fırsatlar ile karşılaşılabileceği tehditler belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada şehrin turistik yerleri, turizm aktiviteleri, sağlık kurumu potansiyeli ve sağlık turizmi açısından durumu incelenmiştir. Elazığ'ın tarihçesinin çok eskiye dayandığı, kültürel ve tarihi varlıklar konusunda zengin olduğu, doğal güzelliklere sahip olduğu ve termal kaynağının bulunduğu gözlenmiştir. Sağlık kurumlarının niteliği açısından ise Elazığ'daki sağlık işletmeleri hem ilde yaşayan hastalar hem de çevre illerdeki hastalar tarafından yoğun bir şekilde tercih edilmektedir. Bu durum, bölgenin sağlık merkezi konumunda olduğunu göstermektedir. Ayrıca Elazığ'da sağlık kuruluşlarının yeterli teknolojik alt yapıya sahip

olmasının ve kalite düzeyinin ise yeterli olduğunun bir işareti olarak kabul edilmektedir. Tüm bu zenginlik ve olanaklara rağmen ili ziyaret eden yabancı ve yerli turist sayılarına bakıldığında bu sayının oldukça az olduğu gözlenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre 2019 yılı yabancı turist sayısı 45.058.286'dır. Elazığ'da ise bu sayı 4.796'dır) (<https://yigm.ktb.gov.tr/>). Bu doğrultuda ilin sağlık turizmini geliştirebilmek için güçlü yönlerden faydalanarak zayıf yönleri giderici fırsatları değerlendirerek sağlık turizmindeki gelirlerini artırıcı ve olası tehditleri engelleyici politikalar oluşturulması gerekmektedir.

Elazığ ili, sağlık turizmi alanında gelişime ve yeniliğe açık ciddi bir potansiyele sahiptir. Şehrin çeşitli tanıtımlar ile özellikle termal turizm için gerek yerli gerekse yabancı sağlık turisti çekme potansiyeli bulunmaktadır. Bu tespitlerden sonra Elazığ'da sağlık turizminin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için ilgili paydaş yöneticilere bir takım öneriler şu şekilde sıralanabilir.

❖ Sağlık turistlerini İl'e çekebilmek adına sektörde iyi bir konuma gelmeye çalışan sağlık işletmelerinde, yabancı sağlık çalışanlarının kurumlarında çalıştırılması sağlanmalı ve buna paralel olarak kurumda çalışan sağlık çalışanları eğitim amaçlı yurtdışına gönderilmelidir. Ayrıca kurumlarında profesör, doçent vb. akademik ünvana sahip hekimlerin bulundurulması sağlanmalıdır. Hatta bu hekimlerin alanlarının ünlü, tanınan kimseler olması tercih edilmelidir.

❖ Sağlık turistlerinin verilerinin çok iyi tutulması, hastaların neden bu ili/kurumu tercih ettikleri, hangi hizmetlerin yeterli/yetersiz olduğu ve memnuniyet düzeyleri hakkında kapsamlı analizlerin yapılması ilerleyen yıllarda İl'e daha fazla sağlık turistini çekebilmek adına önemli olacaktır. Bunun için ise hizmet sunumunda rol oynayan sağlık çalışanına verilen hizmet içi eğitimlerin artırılması gerekmektedir.

❖ Elazığ'daki sağlık işletmelerinin sağlık turizmi bağlamında toplantı, konferans gibi etkinliklerin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu tarz etkinliklerin artırılması ve sağlık işletmelerinin sahip olduğu kaynakların tek bir merkezden koordine edileceği bir sistemin oluşturulması gerekmektedir.

❖ Tanıtımı yetersiz yapılan bir termal turizm destinasyonu, yerli ve yabancı sağlık turistlerini yeterince çekemeyebilir. Bunun için kuruluşların tanıtımını iyi yapmalı ve gerek yurt içinde gerekse yurt dışında reklamlar verilmeli, fuar ve kongreler düzenlenmeli ve aracı kuruluşlar ile ortaklıklar kurulmalıdır. Bu şekilde ulusal ve uluslararası medyanın dikkatinin Elazığ'ın termal turizm potansiyeline çevrilmesi sağlanabilir.

- ❖ Sağlık kaynaklarının mevcut durumu belirlenerek, eksikliklerin bir an önce giderilmesi adına gerekli adımların atılması ve yatırımların yapılması gerekmektedir.
- ❖ Yabancı dil bilen insan gücü sayısının arttırabilmesi adına bu konuda eğitimler verilmelidir.
- ❖ Gelen yerli ve yabancı sağlık turistleri için güven ortamı yaratılmalıdır. Bu sağlık turistlerinin ilde yaşanması muhtemel herhangi bir karışıklıktan etkilenmeyeceği, kurumun bundan sorumlu olduğu ve güvence verdiği belirtilmelidir.
- ❖ Sağlık turizmi alanında deneyimli olan İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya gibi öncü illerin bilgi ve tecrübelerinde yararlanılmalıdır.
- ❖ Termal turizm alanında ciddi bir potansiyele sahip olduğu için mevcut termal işletmelerin kapasitesi arttırılıp, uluslararası konforda iyileştirmeler yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aktan, C.C. (1999). *2000'li Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri: Stratejik Yönetim*, İstanbul: TUGİAD Yayınları.
- Aslan, A. (2019). Türkiye'de Sağlık Turizminin Mevcut Durumu ve Ülke Ekonomisine Katkıları, Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bozça, R., Kıracı, F.Ç. ve Kıracı, R. (2017). Sağlık Turizmi SWOT Analizi: Erzincan, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), s.157-163.
- Canver, Ş.S. (2015). Kamu ve Özel Hastane Çalışanlarının Sağlık Turizmine İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi, Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Bitirme Tezi, İstanbul.
- Certo, S. (1994). *Strategical Management*, John Wiley and Sons, New York.
- Chanin, O., Khunchumnan, P., Amphansookko, S., Thongyai, K., Rodneum, J. ve Sriprasert, P. (2015). Guidelines on Health Tourism Management for Middle Eastern Tourists in Phuket Province, *Procedia Computer Science*, 65, s.1146-1153.
- Çoban, B. ve Karakaya, Y.E. (2010). Geleceği Planlamada Stratejik Yönetim ve Swot Analizi: Kavramsal Yaklaşımlar, *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 5(4), s.342-352.
- Dalkıran, G.B. (2017). Bir Sağlık Turizmi Destinasyonu Olarak Trakya Bölgesi, *Social Sciences Research Journal*, 6(4), s.162-178.
- Daştan, İ. (2014). Türkiye'de Sağlık Turizmi: Türkiye ve Özelinde İzmir'de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi ve Strateji Önerileri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), s.143-163.

- Eriş, H. (2019). Şanlıurfa Sağlık Turizmi Swot Analizi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), s.1278-1298.
- Kabasakal, U. (2007). Bölgelerarası Kalkınma ve Turizm: Elazığ Örneği, *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 6(1), s.7-11.
- Kantar, G. ve Işık, E. (2014). Türkiye’de Sağlık Turizmi, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(1), s.15-20.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), s.62-80.
- Kök, M. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Termal Turizm (Denizli Örneği), Beykent Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Langviniene, N. (2014). Changing patterns in the health tourism services sector in Lithuania, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 156, s.310-316.
- Loh, C. P. A. (2015). Trends and structural shifts in health tourism: Evidence from seasonal time-series data on health-related travel spending by Canada during 1970–2010, *Social science & medicine*, 132, s.173-180.
- Ongun, B. (2013). Turizm ve Sağlık Turizmi (Denizli Örneği), Beykent Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ross, K. (2001). Health Tourism: An Overview, *HSMIAI Marketing Review*, <http://www.hospitalitynet.org/news/4010521.search?query=%22health+tourism%22>. erişim, 2 Nisan 2020.
- Şahin, G.G. ve Tuzlukaya, Ş. (2017). Turizm Türleri ve Turizm Politikaları, Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi. D. Tengilimoğlu (Ed.), *Sağlık Turizmi* (s.43-60) içinde. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2012). Sağlık Turizminde Süreçler ve Aracı Kuruluşlar Araştırma Raporu. Hazırlayanlar; Aydın, D., Constantinides, C., Mike, C., Yılmaz, C., Genç, A. ve Lanyı, A. (2012). Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, Ankara.
- Yardan, E.D., Dikmetaş, H., Us, N.C. ve Yabana, B. (2014). Türkiye ve Dünya’da Sağlık Turizmi, *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 8, s.27-42.
- Yiğit, A. (1994). Hazar Gölünün Turizm Potansiyeli ve Bugünkü Kullanım Durumu, *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1-2), s.289-312.
- <http://www.elazigyatirim.gov.tr/tr//Sitecontents/page/41>, erişim tarihi: 2 Nisan 2020 .
- <http://www.cografya.gen.tr/tr/elazig/turizm.html>, erişim tarihi: 11 Nisan 2020.
- <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>, erişim tarihi: 5 Nisan 2020.
- <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-189484/istatistikler.html>, erişim tarihi:4 Nisan 2020.

<https://www.elazig.org.tr/index.php/category/gezilecekyerle/turizmaktiviteleri/>, erişim tarihi: 7 Nisan 2020.

<https://elazigism.saglik.gov.tr/TR,166748/ozel-hastaneler-ve-kuruluslar.html>, erişim tarihi: 8 Mayıs 2020.

<https://elazigism.saglik.gov.tr/TR,166738/devlet-hastaneleri.html>, erişim tarihi: 8 Mayıs 2020.

<https://elazigadsm.saglik.gov.tr/>, erişim tarihi: 8 Mayıs 2020.

http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1095, erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

<https://www.saglikaktuel.com/haber/saglik-turizmi-icin-yetki-belgesi-alan-saglik-tesisi-ve-araci-kuruluslar-15-02-2-65264.htm>, erişim tarihi: 15 Mayıs 2020.

<https://elazigsehir.saglik.gov.tr/TR,280448/tanitim.html>, erişim tarihi: 12 Mayıs 2020.

<https://www.haberler.com/fethi-sekin-sehir-hastanesi-ne-uluslararası-saglik-12805178-haberi/>, erişim tarihi: 2 Haziran 2020.

<https://www.medicalpark.com.tr/elazig-hastanesi/h-4>, erişim tarihi: 10 Mayıs 2020.

<https://www.elazig.bel.tr/saglik-turizmi-blog-243>, erişim tarihi: 17 Nisan 2020.

<https://www.elazig.bel.tr/harput-blog-237>, erişim tarihi: 17 Nisan 2020.

<http://www.dsi.gov.tr/projeler/keban-baraj%C4%B1>, erişim tarihi: 6 Nisan 2020.